

Bakalářská práce:

Lidské ostatky – Relikvie, artefakt, exponát

Autorka:

Adéla HRABÁKOVÁ

Vedoucí BP:

PhDr. et Mgr. Martin RYCHLÍK, Ph.D.

Oponent BP:

PhDr. Barbora PŮTOVÁ

68 stran; 59 stran textové části (včetně seznamu literatury s 55 převážně anglicky psanými monografiemi a 24 články) + 9 stran obrazových příloh

Posudek vedoucího práce (školitele):

Aspirantka bakalářského titulu Adéla Hrabáková si pro svou absolventskou práci vybrala komplexní a atraktivní téma: vztahy a případné odlišnosti v různorodě kulturně užívaných „lidských ostatcích“, které autorka řadí do tří hlavních kategorií: na relikvie, artefakty a exponáty (jejichž zařazení se ovšem může překrývat, jak správně připomíná u maorské hlavy *pakipaki* na str. 11 apod.). Tomu odpovídá i název práce; snad jen až příliš formální.

Bakalářská práce je rozdělena na pět segmentů – Úvod, Relikvie, Artefakt, Exponát a Závěr. „Cílem práce je blíže se zabývat problematikou kulturně podmíněného zacházení s lidskými ostatky. Vztah společnosti k lidským ostatkům je pro kulturu určující a jde o jev natolik důležitý, že si zaslouží více pozornosti... Pro potřeby svého zkoumání jsem si proto vytyčila dvě pomyslné osy, horizontální a vertikální, z nichž horizontální osa představuje geografické prostředí a vertikální naznačuje kulturně-historickou diferenciaci. Ke studiu problematiky zacházení s lidskými ostatky přistupuji především z hlediska osy vertikální, tedy z kulturně-historické perspektivy. Hlavní cílem práce je sledování vývoje přístupu k lidským ostatkům v jejich symbolickém významu od relikvie přes artefakt až po exponát,“ píše Hrabáková (str. 8). Zacházení s ostatky je skutečně jevem univerzálním (viz HRAF, Murdockovy studie apod.).

V úvodu Hrabáková přikládá svá východiska ke studiu tématu, vědomě se ve vnímání této „ostatkové trojice“ zaměřuje na angloamerický civilizační okruh, jak píše, a u fenoménu mumii čerpá též z konzultací s egyptologem dr. Pavlem Onderkou z Náprstkova muzea. Všechny pojmy pro potřeby své práce definuje a vymezuje (str. 12-13 aj.).

Ve stěžejním bloku tří centrálních částí se zabývá nejprve relikviemi. „Důležité je uvědomit si, že ostatek sám o sobě, třebaže významného člověka, ještě nemusí představovat relikvii. Tou se stává teprve díky významům a víře, které se okolo těchto ostatků kumulují. Uznání ostatků je výsledek určitého kulturního zázemí a složitých sociálních interakcí“ (str. 14). Někdejší nositel relikvie požíval v ideálním případě vysoce morální status, tvrdí Hrabáková a zaobírá se konceptualizacemi s tím souvisejícími. Detailně pojednává o relikviích v křesťanství, jejich historii, typologii, ale i paděláním (str. 19), což lze jakožto potenciální samostatné téma kladně hodnotit i vyzdvihnout; fenomén *furta sacra*, stanoviska církví, městské spory o „relikvie“ atd. Dále píše o relikviích v antickém světě, v buddhismu, ale i Africe a jejich roli v moderní společnosti (str. 21-24).

Třetí část se zabývá ostatkem jako artefaktem. „V této práci je termín artefakt užíván výlučně v souvislosti s lidským ostatkem, který byl určitým způsobem člověkem upraven nebo variován a není předmětem náboženské úcty“ (str. 25). S takovým vymezením se dá víceméně souhlasit, ovšem problematicky se pak do této části jeví zařazení trofejních hlav Šuárů, Ilongotů, Dajaků nebo Maorů, pro které – striktně řečeno – měly hlavičky *tsantsa* nebo maorské *pakipaki* rovněž široce zmiňovanou „náboženskou úctu“. Každopádně je ale v českém prostředí záslužné otevření složitějšího tématu těchto „etnografických kuriozit“ jakožto věcí nebo také muzejních exponátů.

Kapitola se věcně (a na bakalářskou práci i vcelku detailně) zabývá hlavními typy mumií, nejen v Egyptě, ale i u Inků nebo v močálech severní Evropy. Pozitivně je třeba hodnotit i autorčinu obeznámenost s aktuálními poznatky, jako v případě starší literaturou uváděné tzv. dívky z Windeby, kdy teprve poměrně nové rozborů DNA zásluhou dr. Heather Gill-Robinsonové v roce 2007 ukázaly, že šlo o chřadnoucího hochu. Není ale možné aspirantce nepoložit otázku, proč při svém pečlivém přístupu opominula mumií tzv. Ötziho, starou 5300 let, jež se stala svého druhu *celebritou*, kolem níž bylo vystaveno dokonce i celé nové muzeum?

Muzejním exponátům je věnován čtvrtý oddíl a hlavně sekce 4.1., jež vznáší etické otázky typu, zda je „korektní“ vyzdvihovat tělesné ostatky z hrobů a vystavovat je jako exponáty (str. 46). Přidávkem je etický kodex ICOM (str. 47), jehož citaci je zapotřebí pochválit, stejně jako další právní otázky, které Hrabáková v bakalářské práci řeší. Sama nastiňuje i vlastní náměty k etice vystavování ostatků, které by zasloužily více rozvést a rozpracovat dle nejnovějších poznatků muzeologie, ale také s racionálním přístupem k ekonomické situaci v muzejnictví (str. 50). S tím zřejmě počítá i autorka, když v závěru píše: „Objevila jsem spoustu aspektů chování k ostatkům, které bych v budoucnu ráda prozkoumala hlouběji a rozvedla“ (str. 53).

Formální věci: Doporučením je užívat v menší míře generalizací a více pečlivosti věnovat přepisům zdrojů a citací. Kuriózním nedostatkem je absence tečky (interpunkce) za většinou anglických odkazů a citací (proč?). Drobné nedostatky shledávám v technickém provedení práce, kdy se některá citovaná jména na různých místech liší (Lawrence vs. Lawrenc) apod.

Pozitivně hodnotím autorčin zjevný zájem o kontroverzní a nelehké téma (včetně výstav *Bodyworlds*, plastinací atd.), ale i jasný důraz na zahraniční zdroje a literaturu. Ovšem v pasážích o egyptských mumiích by s ohledem na české tradice zasloužily pozornost i odkazy na domácí práce prof. Strouhala, prof. Venera, prof. Bárty či dr. Vymazalové z FF UK. Z hlediska jazykového doporučuji menší míru užívání anglicismů a pasiv typu „projde procesem smrti“ (str. 9) aj.

Resumé:

Předloženou bakalářskou prací *Lidské ostatky – Relikvie, artefakt, exponát* prokázala její autorka orientaci v antropologické (kulturologické) problematice, zasazení svého textu do širšího rámce i schopnost pracovat s odbornou literaturou (navíc převážně v cizím jazyce).

Doporučuji k obhajobě.

Praha, 1. února 2012

PhDr. et Mgr. Martin Rychlík, Ph.D.
Katedra teorie kultury FF UK